

Muzahim Al-Noorachi[✉]

OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA BADANEJ ZBIOROWOŚCI I PRZEDSIĘBIORSTW

Badaniem ankietowym w formie anonimowej objęto 3 tys. absolwentów zasadniczych szkół zawodowych, szkół średnich i szkół wyższych, zatrudnionych w 94 przedsiębiorstwach należących do przemysłów: paliwowo-energetycznego, elektromaszynowego, chemicznego, lekkiego, spożywczego, ceramicznego oraz w przedsiębiorstwach budowlano-montażowych, a także przedsiębiorstwach łączności i telekomunikacji¹. Badanie przeprowadzono na terenie Makroregionu Środkowego, tj. w województwie: miejskim łódzkim, piotrkowskim, plockim, sieradzkim oraz skierniewickim.

Ankiety kierowane do absolwentów poszczególnych poziomów wykształcenia posiadały jednolitą konstrukcję oraz zbliżony zakres problemowy pytań. Chodziło o to, by uwzględnić specyficzne dla osób o różnym poziomie wykształcenia oceny i stanowiska, jak i o to, by zapewnić porównywalność wyników oraz możliwości formułowania wniosków uogólniających.

W badanej zbiorowości zdecydowaną większość respondentów stanowiły osoby zatrudnione w przemyśle, tj. 1745 81,4% . W budownictwie pracowało 306 badanych 14,3% , w gospodarce komunalnej 64 osoby 3,0% , a w transporcie i łączności 28 osób 1,3% . Badania wykazały, iż na ogół jest to młoda zbiorowość. Bowiem blisko połowa 45,7% respondentów ma nie więcej niż 30 lat. Drugie tyle 45,3% to osoby w wieku 31-45 lat. Wśród respondentów obserwuje się pewną zależność między wiekiem i poziomem wykształcenia. Wśród osób z wykształceniem wyższym tylko

[✉] Dr, adiunkt w Katedrze Planowania i Polityki Ekonomicznej UL.

¹ Dla każdego poziomu wykształcenia przygotowano po 1000 ankiet. Uzyskano 2143 wypowiedzi - 35% 751 należało do osób z wykształceniem wyższym, 35,5% 761 do osób z wykształceniem średnim i 29,5% 631 do osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym.

3,1% stanowią osoby w wieku do 25 lat, w przypadku osób z wykształceniem średnim jest to piąta część 21,0% zbiorowości, a w przypadku osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym ponad trzecia część 34,4%. Zaś więcej niż 30 lat miało 64,2% respondentów z wykształceniem wyższym, 55,8% z wykształceniem średnim i 39,6% z wykształceniem zawodowym. Na ogół zależność ta ma charakter ogólny i można sformułować ją następująco: im wyższy poziom wykształcenia tym starsze są osoby ankietowane.

Wśród badanych znaczną część stanowiły kobiety 44,4%. Najwięcej było ich wśród osób z wykształceniem średnim 54,0%. Natomiast wśród osób z wykształceniem wyższym stanowiły 42,3% ankietowanych, a w grupie osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym 35,2%.

W badanej zbiorowości przeważały osoby zamężne żonaci, tj. 1 552 osoby, co stanowi 72,4% ogółu respondentów. Panny i kawalerowie stanowili 22,6%, a udział pozostałych osób rozwiedzeni, wolni, wdowcy wynosił niecałe 5%.

Przeważająca część respondentów mieszka w dużych lub mniejszych miastach. W Łodzi mieszkała prawie połowa 48,5% ankietowanych osób, a tylko 8,1% stanowili mieszkańcy wsi. Pozostali mieszkają w innych miastach wojewódzkich 5,8% lub w mniejszych miastach 35,8%. W miastach mieszkają nieomal wszystkie osoby z wyższym wykształceniem², przy czym większość z nich 54,7% mieszka w Łodzi. Mieszkańcy wsi natomiast mają największy udział wśród respondentów z wykształceniem zasadniczym, stanowiąc prawie 18% tej grupy.

Zdecydowana większość respondentów ukończyła szkoły techniczne. Wśród osób z wykształceniem wyższym absolwenci politechnik i wyższych szkół inżynierskich stanowili 57,0%, wśród osób z wykształceniem zasadniczym prawie wszyscy 95,4% ukończyli szkoły techniczne. Jedynie w grupie z wykształceniem średnim dominowali absolwenci szkół ogólnokształcących 62,5%. Drugą pod względem liczbeności grupę stanowią wśród respondentów z wyższym wykształceniem absolwenci uniwersytetów 35,7%, a wśród

² Tylko 8 osób mieszka na wsi, w przypadku 7 osób brak danych.

osób ze średnim wykształceniem ci, którzy ukończyli technika i licea zawodowe 25,6% . Zasadnicze szkoły o specjalności innej niż techniczne ukończyło zaledwie 21 osób, w tym 14 osób szkoły ekonomiczne, a 7 osób szkoły rolnicze. Zwraca uwagę stosunkowo mały udział 3,6% absolwentów szkół ekonomicznych wśród osób z wyższym wykształceniem. Należy to tłumaczyć tym, że na rynek pracy objęty badaniem napływali przede wszystkim ekonomiści kończący studia na Wydziale Ekonomiczno-Socjologicznym Uniwersytetu Łódzkiego, znajdują się więc oni w grupie osób z wykształceniem uniwersyteckim. Więcej niż połowa respondentów z wykształceniem wyższym 54,6% , to absolwenci ostatnich ośmiu lat 1975-1983 . Zaledwie 8,4% badanych ukończyło szkoły wyższe przed 1965 r. Więcej absolwentów z tego okresu było wśród osób z wykształceniem średnim 14,5% , a jeszcze więcej 17,1% wśród osób z wykształceniem zawodowym. Jednak i w tych dwóch grupach zdecydowana większość badanych ukończyła szkoły w latach 1970-1983 średnie 62,5%, zasadnicze 61,7% .

Badana zbiorowość jest zróżnicowana zawodowo. Największą grupę, tj. 433 osoby 57,7% wśród osób z wyższym wykształceniem stanowili inżynierowie różnych specjalności³. Drugie miejsce pod względem liczebności stanowili ekonomiści 216 osób 28,8% . Prawników było 32 4,3% , tyleż samo specjalistów nauk humanistycznych i społecznych oraz 19 osób 2,5% specjalistów nauk ścisłych. Również wśród absolwentów szkół średnich przeważały osoby posiadające zawody techniczne zaliczane do grupy "technicy w zawodach technicznych, rolniczych i leśnych". Podało je 508 osób 66,8% badanej zbiorowości. Wśród nich dominowały m.in. następujące specjalności: mechanicy 19,1%, włókiennicy 15,1%, elektrycy, elektronicy i energetycy 8,0% oraz budowlani 6,4%. Najrzadziej reprezentowane były specjalności: technicy transportu, górnicy, hutnicy oraz rolnicy i leśnicy. Drugą grupę pod względem liczebności wśród osób z średnim wykształceniem stanowili ekonomiści, tj. 124 osoby 16,3% .Znacz-

³ Wśród inżynierów najwięcej było inżynierów włókienników, tj. 137 osób 18,2% , inżynierów mechaników - 83 osoby 11,1% oraz elektryków i elektroników - 69 osób 9,2% .

na część 13,5% nie miała żadnego zawodu. Największe zróżnicowanie zawodów występuje wśród respondentów z wykształceniem zasadniczym zawodowym. Wyodrębniono tutaj 17 grup zawodów. Najliczniej występowały cztery grupy zawodów, a mianowicie: blacharze, frezerzy, ślusarze, tokarze i spawacze - stanowili oni 22,5% badanej zbiorowości, barwiarze, dziewiarze i tkacze 21,9%, elektroenergetycy, mechanicy, monterzy urządzeń elektrotechnicznych i telekomunikacyjnych 14,4% oraz monterzy maszyn i mechanicy 10,9%.

Wśród respondentów z wyższym wykształceniem ponad połowa 53,9% zajmowała stanowiska kierownicze, zaś wśród osób z wykształceniem średnim jedynie 19,6% pracuje na takich stanowiskach. Zdecydowana większość ze średnim poziomem wykształcenia pracuje bowiem na stanowiskach nierobotniczych 67,0%. Respondenci z wykształceniem zasadniczym pracują przede wszystkim jako robotnicy 85,3%⁴.

Obok ankiet kierowanych do pracowników, sporządzono i skierowano bezpośrednio lub drogą pocztową 200 ankiet adresowanych do dyrektorów, kierujących przedsiębiorstwami należącymi do wymienionych uprzednio działów i gałęzi gospodarki narodowej.

Celem przeprowadzonej ankiety wśród dyrektorów przedsiębiorstw było poznanie ich opinii na temat możliwości racjonalizacji struktur kwalifikacyjnych zatrudnienia w przedsiębiorstwach, którymi kierują. Chodziło również o zebranie opinii na temat głównych problemów, których rozwiązanie wiąże się z racjonalizacją struktur zatrudnienia. Zwrot ankiet skierowanych do dyrektorów wynosił 50,0%⁵. Zaś pytania zawarte w kwestionariuszu miały charakter opisowy i dotyczyły następujących problemów

- aktualnie istniejąca struktura kwalifikacyjna zatrudnienia i jej prawidłowości z punktu widzenia funkcjonowania przedsiębiorstw,

- samodzielność w zakresie kształcenia stanu i struktury zatrudnienia jako składnik wdrażanej reformy gospodarczej,

⁴ Trzeba zaznaczyć, że dość znaczna była liczba osób z wykształceniem zasadniczym, które nie podały zajmowanego stanowiska. Stanowiły one blisko 9% badanej zbiorowości.

⁵ Uzyskano 100 kompletnie wypełnionych ankiet.

- możliwości prawidłowego wykorzystania kwalifikacji pracowników,

- działania zmierzające do zmiany istniejącej struktury zatrudnienia.

Przedsiębiorstwa z których pochodzą respondenci w przeważającej części reprezentują dział przemysłu 80,0% .Przedsiębiorstwa budowlane natomiast stanowiły 11,8%, gospodarki komunalnej 5,9% oraz transportu i łączności 2,3%.

Największy udział wśród przedsiębiorstw działu przemysłu miały przedsiębiorstwa przemysłu lekkiego 63,2% jak włókienniczy, odzieżowy i skórzany⁶. Taka sytuacja wiąże się przede wszystkim ze specyfiką Makroregionu Środkowego, który na ogół charakteryzuje się wysoką koncentracją tego przemysłu. Udział innych gałęzi przemysłu kształtował się następująco: elektromaszynowy 17,6%, chemiczny 8,9%, paliwowo-energetyczny 4,4%, mineralny 4,4% oraz spożywczy 1,5%.

Przedsiębiorstwa do których były skierowane kwestionariusze ankiety w przeważającej części są rozmieszczone w województwie miejskim łódzkim 67,1%⁷. Pozostałe zaś zlokalizowane są w województwie piotrkowskim 17,6% , sieradzkim 8,2% , plockim 4,7% oraz skierniewickim 2,4% .

⁶ Przedsiębiorstwa przemysłu lekkiego liczyły 43 z tego 35 włókiennicze, 7 odzieżowe i jedno skórzane.

⁷ W Łodzi 47 przedsiębiorstw i 10 przedsiębiorstw w Zgierzu, Ozorkowie i Pabianicach.